

Graži šventė Stelmužėje

Pasakiškas kraštas – Stelmužė. Vieni sako, kad čia Lietuvos pakraštys, nes už kelių kilometrų nuo garsiojo ažuolo - Latvija. Kiti nenori su tuo sutikti ir teigia, jog nuo čia tik prasideda Lietuva.

Stelmužės ažuolas liudija šalies galią ir ilgaamžiškumą. Galima ginčytis daug, tačiau visi sutiks, kad retas Lietuvos žmogus nesilankė praeitį menančioje Stelmužėje, dažnas ažuolo paunksmėje džiaugėsi nuostabia šio krašto gamta.

Senolis ažuolas ošia, savo šakas skleidžia oriai ir išdidžiai. Dabar šis kraštas tylus ir ramus. O daug amžių krėtė jį karai, didžiuliai mūšiai. Šiuose kraštuose gyveno viena iš baltų genčių – sėliai. Jie mums nepaliko rašytinių šaltinių, apie jų kovas yra paminėta tik XI amžiaus metraščiuose. Apylinkėje esantys piliakalniai, Stelmužės ažuolas taip pat mena sėlius, jų gyvenimą ir kovas. Jeigu galėtumėte prabilti šis gamtos paminklas, daug papasakotų.

Stelmužės ažuolas yra storiausias ir seniausias Lietuvoje ir vienas iš seniausių

tų net 8-9 vyrų. Stelmužės vietovė rašytiniuose šaltiniuose minima tik nuo XVI amžiaus. Tačiau istorija byloja, kad gyventa čia buvo nuo seno. Žmonės vertėsi žvejyba, medžiokle, žemdirbyste. Stelmužėje, prie gražuolio ežero, buvo pastatyta pilis. Dar anksčiau čia pagonyms kūrėdavosi amžiną šventąją ugnį, mažas ir didelis nuoširdžiai protėvių dievus garbino, dievams atnašavo. Stelmužės žmonės matė daug valdžių, istorijos vingių. Šis kraštas priklausė Livonijos baronams Fol-

Napoleono kareivis, bėgęs iš Rusijos ir miręs ažuolo drevėje. Kiti pasakojo apie didžiulius lobius po ažuolo šaknimis. Tik, regis, niekas taip ir nepasigyrė juos suradęs. Dar treči tvirtina, kad iš ažuolo drevės galima patekti į požemius, kur yra tikras dvaras.

Tačiau šiandienos realybė yra žymiai sudėtingesnė, negu gražios ir išpūdingos legendos. Ažuolas sunkiai serga. Gydė jį, remontavo. Tiesa, prieš keletą metų senolis nukentėjo nuo vangiščių. Jie nuplėšė vario

Renovuota Stelmužės bažnyčia.

Muziejaus direktorė Ilona Vaitkevičienė restauracijos organizatoriams ir vykdytojams įteikė po lietuviškos duonos kepalą.

Europoje. Jo aukštis 23 metrai, skersmuo 3,5 metro, apimtis prie žemės apie 13 metrų. Teigiama, kad ažuolui daugiau kaip pusantro tūkstančio metų. Tačiau tiksliau patikrinti neįmanoma: labai gili ir plati yra medžio kamieno drevė, rievės jau seniai sunykusios. Lietuvos galiūno kamienui apglėbti prireik-

kerzambams, carinės Rusijos metais - dvarininkams rusams Valujevams, vėliau - vokiečiams Hanams.

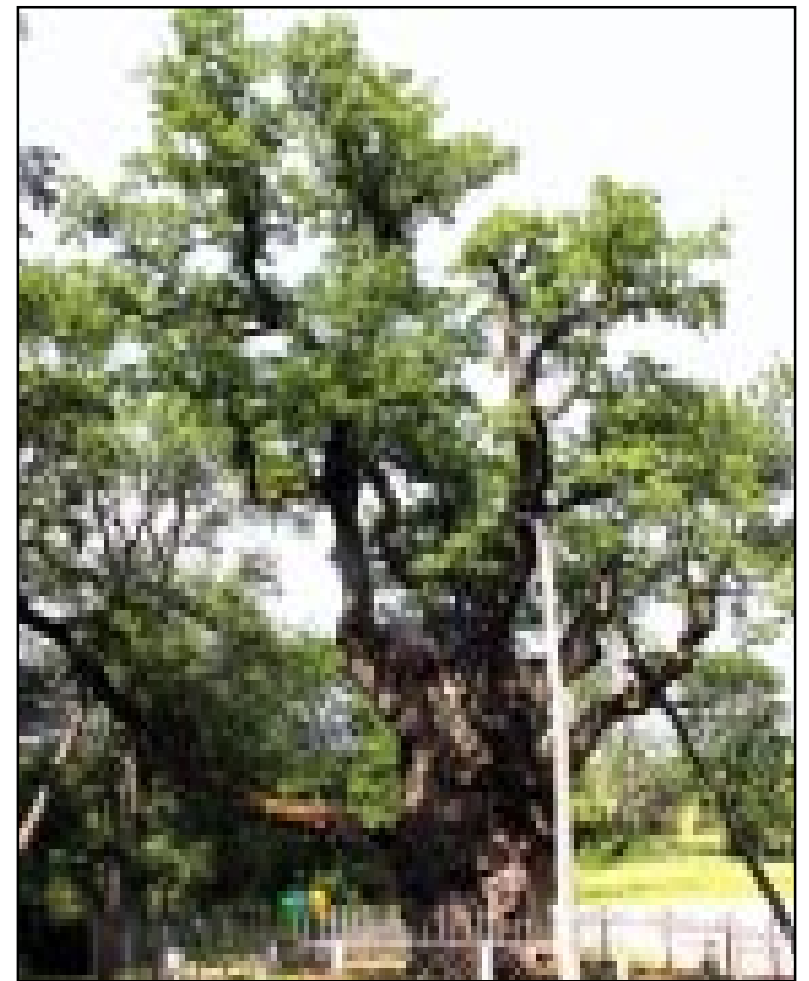
O kiek istorijų, legendų eina iš lūpų į lūpas apie Stelmužės senolį. Vieni pasakoja, kad jo drevėje kažkada buvo rasti žmogaus griaučiai, šalia - prancūziškas šautuvas. Iš to gimė pasakojimas, kad ten slėpėsi

Garbės kraštotyrininkas Jonas Nemanis prisiminė žmones ir darbus, saugant ir puoselėjant šiuos nuostabius Stelmužės krašto paminklus.

plokštes, kurios saugojo ažuolą nuo gamtos negandų. Niekingi žmonės pavogė metalą ir kitą syki.

Šalia senojo ažuolo, kalno viršūnėje, stovi unikali bažnyčia. Įdomi jos istorija. Ji byloja, kad čia ošė didžiuliai Lygumų miškai. Čia buvo liuteronų koplyčia. Stelmužės dvaro darbininkai būdavo iš Latvijos atkeliavę latviai. Tačiau po

Stelmužės ažuolas mena seniausius laikus.

daug metų jie išnyko iš šių kraštų. Jų vietą užėmė lietuviai, kurie dažnai bėgdavo iš dvaro dėl sunkios baudžiamos. Dvaro tarnai jų ieškodavo, surasdavo ir plakdavo rykštėmis. Dvarininkas išsiaiškino, dėl kokių priežasčių taip dažnai baudžiauninkai bėga iš dvaro. Viena iš svarbiausių ta, kad šiame krašte nebuvo bažnyčios. Dvarininkas pažadėjo pastatyti Stelmužėje bažnyčią ir savo žodį ištesėjo. Stelmužės Šv. Kry-

tos tik durys. 1713 m. bažnyčia buvo latvių meistrų atnaujinta. Remontą finansavo Stelmužės dvaro savininkas baronas Folkerzambas. Šie meistrai irgi išsaugojo savo pirmtakų tradicijas - sienojai buvo tašomi kirviu. Manoma, kad tada ir įrengė dabartinį altorių ir sakyklą. 1880 metais bažnyčia vėl buvo remontuojama, tačiau šiam kultūros paveldo objektui dėmesio skyrė nedaug. Nuo 1908 metų ji tapo katalikų bažnyčia.

Stelmužės bažnyčioje vyko ne tik sakralinės apeigos. Joje buvo įsikūręs ir Bažnytinio meno muziejus.

Tačiau bažnyčią dėl avarinės būklės teko uždaryti. Jos restauravimas prasidėjo, kai iš Europos žemės ūkio fondo Kaimo plėtros programos buvo gauta 690 tūkstančių litų. Kultūros paveldo departamentas dar skyrė 145 tūkstančius litų. Praėjusiųjų metų pabaigoje buvo pakeistas prakiuręs stogas, meistrai sutvirtino bažnyčios pamatus. Šiomet atlikti interjero restauravimo darbai.

Stelmužės bažnyčios restauravimo projekto autorė - architektė Regina Smilgevičiūtė, projektą parengė VĮ „Lietuvos paminklai“, o restauravimo darbus atliko uždarnosios akcinės bendrovės „Restauracija“ ir „Nivara“.

Tad į Stelmužės Šv. Kryžiaus bažnyčios - unikalaus

(Nukelta į 7 psl.)

Groja Suvieko kaimo kapela „Cinkelis“.

Graži šventė Stelmužėje

(Atkelta iš 6 psl.)

kultūros paveldo objekto - atidarymo po tvarkybos darbų iškilmes gausiai prigužėjo parapijiečių, zarasiškių bei jų svečių. Zarasų rajono savivaldybės meras Arnoldas Abramavičius ir Kultūros paveldo departamento prie LR kultūros ministerijos direktorė Diana Varnaitė iškilmingai perkirpo juostą, o bažnyčios šventinimo apeigas atliko bei šv. Mišias aukojo Zarasų Švč. Mergelės Ėmimo į dangų bažnyčios klebonas dekanas kunigas Remigijus Kavaliauskas. Jis išreiškė viltį, kad ši bažnyčia bus visiems šio krašto žmonėms ne tik kultūros paveldo paminklas, bet ir dvasinumo vieta.

Pasibaigus šv. Mišioms šventė tęsėsi prie bažnyčios. Padėkota renovavimo organizatoriams ir vykdytojams. Rajono savivaldybės meras Arnoldas Abramavičius jiems ne tik pasakė daug padėkos žodžių, bet ir pažadėjo, kad jau ateinančiais metais turėtų prasidėti ir varpinės restauravimo, taip pat parko tvarkymo darbai. Renovuotos bažnyčios simbolinį raktą rajono merui įteikė UAB „Nivara“ direktorius Vincas Liutkevičius, o meras jį perdavė Zarasų krašto muziejaus, kuris ir prižiūri šį kultūros paveldo objektą, direktorei Ilonai Vaitkevičienei.

Šiltai šventės dalyvių buvo sutikta Kultūros paveldo departamento direktorė Diana Varnaitė. Ji džiaugėsi šiuo įvykiu ir sakė, kad Stelmužės bažnyčia, prisikėlusiu naujam gyvenimui, reikšminga šalies kultūros paveldui, krašto žmonėms ir visai Lietuvai. Zarasų krašto muziejaus direktorė Ilona Vaitkevičienė į bažnyčios atidarymo iškilmes atvyko su Šlyninkos malūne iškeptais lietuviškos duonos kepalais. Jie buvo įteikti Kultūros paveldo departamento direktorei Dianai Varnaitei ir UAB „Nivara“ direktoriui Vincui Liutkevičiui. Lietuvos Respublikos garbės kraštotyrininkas Jonas Nemanis prisiminė žmones ir darbus, saugant ir puoselėjant nuostabius Stelmužės krašto paminklus.

Šventės dalyviams koncertavo Avilių kaimo ansamblis „Karkluoja“, vadovaujamas Danutės Alaunienės, Suvieko folkloro ansamblis „Čičirys“ bei liaudiškos muzikos kapela „Cinkelis“, kuriems vadovauja Diana Skvarčinskaitė. Beje, kapeloje grojo ir šios seniūnijos seniūnas Gintautas Altanas.

Visi meno saviveiklos entuziastai, šventės dalyviai sudainavo dainą „Žemėj Lietuvos ažuolai žaliuos“.

Petras IVANOVAS
Autoriaus nuotraukos.